

Velper studenten werken aan reconstructie Gelderse Vallei

Een reconstructie is een ingewikkeld proces omdat er vele partijen aan te pas komen, veel belangen op het spel staan, en de uitvoering van projecten vele fases moet doorlopen. Studenten van Van Hall Larenstein en Helicon Velp ondersteunden het proces door in de verschillende fasen onderzoek te doen.

— Derk Jan Stobbelaar en Jacqueline de Graaff (Hogeschool Van Hall Larenstein)

> IN HET RECONSTRUCTIEGEBIED de Gelderse Vallei staat veel te gebeuren: natuur en landschap moeten een hogere kwaliteit krijgen, de landbouw moet een gezonde toekomst tegemoet kunnen gaan en stedelingen moeten er kunnen recreëren. Tegelijkertijd hebben Hogeschool Van Hall Larenstein (VHL) en Helicon Velp de ambitie hun onderwijs nog praktijkgericht te maken, in duurzame verbanden met maatschappelijke organisaties. Dit was voor hen de aanleiding om met de Stichting Vernieuwing Gelderse Vallei (SVGv) in een Rigo-project (zie kader 1) samen te gaan werken in een twintigtal deelprojecten, uitgevoerd door tweedeaars, derdejaars en afgestudeerden van de opleidingen Bos- en Natuurbeheer (beide scholen) en Land- en Watermanagement (alleen VHL). De uitdaging daarbij was om onderwijskundige vernieuwing te koppelen aan maatschappelijke relevantie en het creëren van duurzame samenwerkingsvormen.

De vraag was: waar in het reconstructieproces kun je studenten inzetten? Het blijkt dat dat in alle fasen van uitvoering kan zijn, maar dat je studenten vooral moet inzetten voor 'slow advice'.

Versnellen van het proces

De eerste fase van het Rigo-project bevatte een analyse van het proces om te komen tot de aanleg van de Ecologische Hoofdstructuur (EHS). Ook in de Gelderse Vallei zal de EHS bij het huidige tempo van grondaankopen niet in 2018 klaar zijn. Studenten uit de minor (klein afstudeervak) ontwikkelingsplanologie signaleren op basis van literatuuronderzoek en interviews met belanghebbenden en experts een

aantal belangrijke oorzaken. De hoge grondprijzen is niet bevorderlijk, evenals het feit dat de mogelijkheden voor 'rood' in de EHS beperkt zijn. Verder ontbreekt een integrale aanpak en zou de overheid meer daadkracht mogen tonen. Bovendien heeft de gebiedsmakelaar (degene die de grondverwerving doet) te weinig mandaat om slagvaardig te kunnen optreden. Ook is er gebrek aan draagvlak onder belanghebbenden. Er wordt niet genoeg voorlichting gegeven en er is onvoldoende begeleiding voor particulieren die wel veranderingen zouden willen doorvoeren. Tot slot blijkt de keuze van het edelhert als doelsoort veel weerstand op te roepen bij agrariërs.

Om de EHS te versnellen adviseren de studenten onder andere om flexibeler grond te verwerven en nieuwe financieringsbronnen te vinden zoals: een compensatiefonds (waarbij externe projecten die de natuur schaden geld storten in een fonds dat voor de EHS gebruikt wordt), integraal gebiedsfonds (waarin allereerste organisaties geld kunnen storten om de regionale natuur te versterken) of een landschapsveiling (waarbij mensen geld bieden voor het onderhouden van een stukje natuur). Ook wordt geadviseerd om meer gebiedsmakelaars in te zetten, met een sterker mandaat vanuit de provincie, waardoor meer ingezet kan worden op actievere grondverwerving. Verder zou de grond die in de grondbank¹ van de SVGv zit

¹ Met grondbank wordt hier bedoeld een fonds, van waaruit gekocht kan worden, zonder dat precies bekend is voor welk doel. Uiteindelijk zijn de aankopen wel ter realisatie van de uiteindelijke doelen.

Kader 1

Doelen van Rigo 'Natuurbeleid in de praktijk'

'Natuurbeleid in de praktijk' is een Rigo-project (Regeling Innovatie Groen Onderwijs) van LNV dat liep van 2007 tot 2009. Het was gericht op het vernieuwen van het onderwijs aan de Hogeschool Van Hall Larenstein en de Middelbare beroepsopleiding Helicon, beide te Velp.

De doelen van het project zijn drieledig: Onderwijskundig:

- Uitvoeren van een aantal multidisciplinaire studentprojecten, waarbij de studenten in aanraking komen met alle fasen van een uitvoeringsproject,
- De samenwerking bevorderen van studenten van Van Hall Larenstein met studenten van Helicon
- Docenten en studenten laten samenwerken met partners in de praktijk.

Maatschappelijk:

- Studenten opleiden met competenties die passen bij maatschappelijke vraagstukken, zoals integraal gebiedsplannen maken, communiceren, ondernemen.
- Maatschappelijke organisaties kennis laten maken met de werknemers van de toekomst.
- Maatschappelijke partners invloed laten uitoefenen op de vorm en inhoud van het onderwijs.
- Aanleggen van nieuwe natuur.

Organisatorisch:

- Het creëren van een duurzaam samenwerkingsverband tussen de Hogeschool Van Hall Larenstein, Helicon en maatschappelijke partners.
- Het vinden van een geschikte organisatievorm om de vele verschillende onderwijsmodules binnen het Rigo op elkaar aan te laten sluiten.

makkelijker beschikbaar gemaakt moeten worden voor het uitgeven van ruilgronden. Ook adviseren zij om in plaats van het edelhert te kiezen voor de das als natuurbeschermingsicoon en in te zetten op meer en betere voorlichting aan betrokkenen in het gebied. Tot slot bevelen de studenten aan de EHS op te laten nemen in de bestemmingsplannen van gemeentes.

Verbindingszones

In de tweede fase van het project hebben studenten van de major (afstudeerfase) Natuur- en Landschapstechniek van VHL een tiental visierapporten opgesteld voor de inrichting van de Robuuste Ecologische Verbindingszone (REVZ) in drie deelgebieden, waaronder de landgoederenzone, waarbinnen twee particuliere landgoederen onderzocht zijn. De landgoederen kenmerken zich door een grote verscheidenheid aan landschapstypen en de aanwezigheid van belangrijke natuurwaarden. Verbindingen dienen echter verbeterd te worden om aan de eisen van de gekozen doelsoorten te kunnen voldoen (figuur 1 en uitwerking daarvan in figuur 2 en 3). Hierbij moet aangemerkt worden

dat zij concluderen dat er voor de natte doelsoorten waaronder klokjesgentiaan, Spaanse ruiter en gentiaanblauwtje geen mogelijkheden zijn om een werkende corridor aan te leggen.

Grondvererving

In de derde fase bouwden studenten binnen de major Vastgoed en Grondverkeer van VHL voort op bovengenoemde inrichtingsvisies en keken zij in de verschillende deelgebieden waar en hoe agrarische grond verworven kan worden voor inrichting als natuur. Uitgangspunten zijn de gebiedskenmerken (zijn er – potentieel – ecologische interessante gebieden aanwezig?), de landbouwkundige situatie, de situatie op de grondmarkt en de taakstelling voor het plangebied.

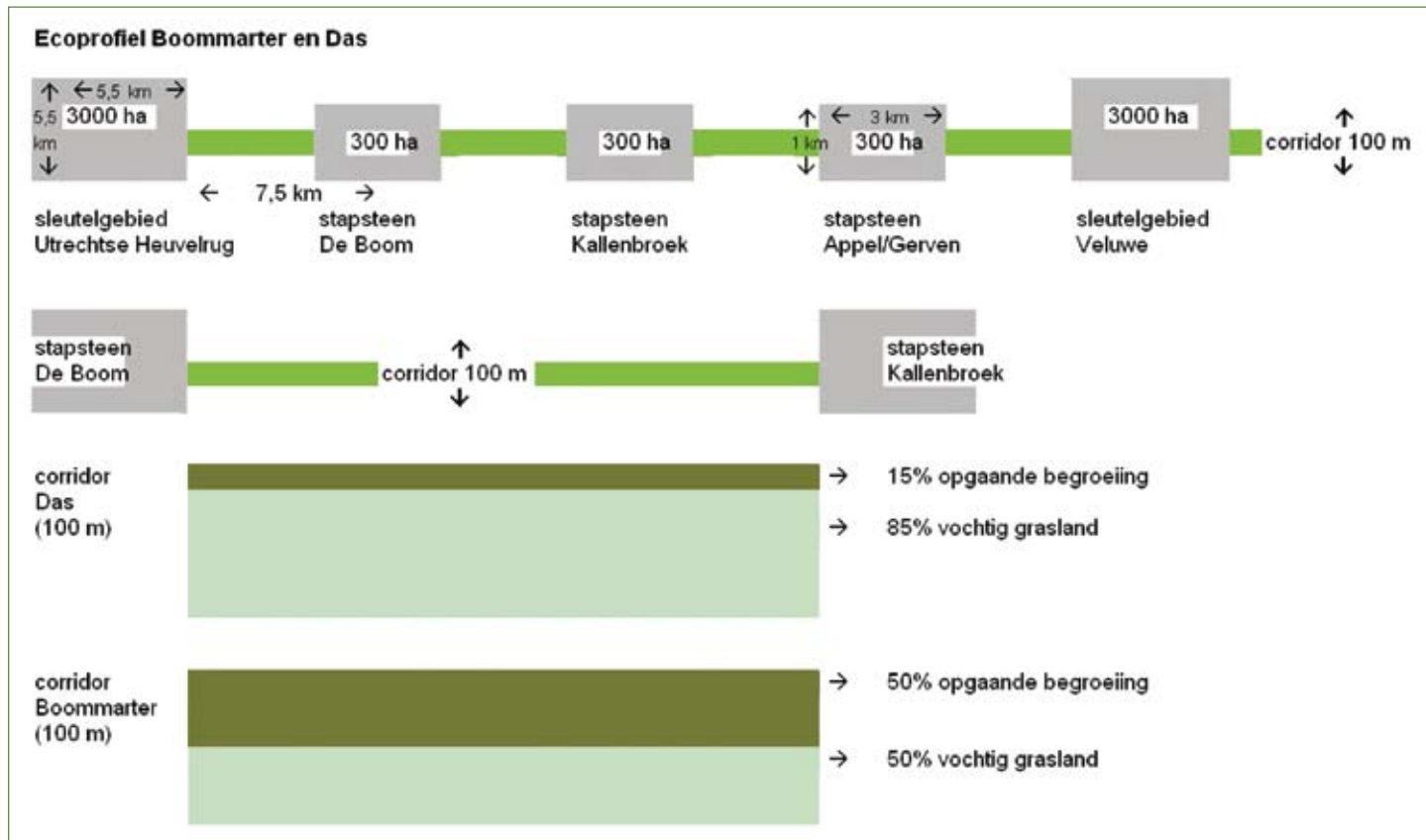
De studenten concluderen dat een actievere aanpak gewenst is, wil men het proces van grondvererving daadwerkelijk versnellen. Naast de al eerder genoemde instrumenten zoals het opzetten van een grondbank en het aanstellen van gebiedsmakelaars met meer mandaat (bijvoorbeeld met de bevoegdheid tot onteigening), adviseren de studenten om

verschillende subsidieregelingen tegelijk te gebruiken zodat agrarische bedrijven kunnen omvormen naar extensievere vormen van landbouw, of hun activiteiten kunnen verplaatsen naar andere gebieden.

Inrichting

In de vierde en laatste fase van het Rigo-project hebben vier groepen studenten van de major Natuur en Landschapstechniek van VHL binnen een aantal deelgebieden een inrichtingsvisie opgesteld en gedetailleerd uitgewerkt voor een aantal inmiddels verworven percelen. Zo is voor het gebied 'De Klomp', gelegen in de gemeente Ede bekeken hoe de ecologische verbindingszone zo goed mogelijk kan worden ingericht voor de doelsoorten uit de modellen 'kamsalamander' en 'vuurvlieder' (zie handboek robuuste verbindingen) in combinatie met de inrichting van een (relatief) intensief gebruikt recreatiepark. De studenten stellen een aantal concrete maatregelen voor die de dubbeldoelstelling moeten waarmaken. Deze maatregelen betreffen onder andere de bebouwing (groene daken, klimaatneutraal), infrastructuur (par-

Figuur 1 Ecoprofiel Boomarter en Das. Een ecoprofiel geeft de ruimtelijke eisen aan die een soort stelt. De soorten moeten kunnen migreren van de Utrechtse Heuvelrug naar de Veluwe en kunnen daarbij gebruik maken van stapstenen, waar ze tijdelijk kunnen verblijven. Om de afstand tussen de stapstenen te overbruggen is een corridor nodig (tweede rij), die er voor de Das (derde rij), net iets anders uit ziet dan voor de Boomarter (vierde rij). Toch kunnen deze soorten bij slimme inrichting wel gebruik maken van dezelfde corridor.

Figuur 2 Voorstel voor de inrichting van de corridor gebaseerd op de doelsoorten **das**, boommarter en mogelijk **ook edelhert**. De donkergroene vlakken zijn nieuwe landschapselementen (bos, struweel, lijnvormige beplanting), de cijfers verwijzen naar barrières waar aanvullende maatregelen nodig zijn, zoals een beek en een weg. *Links* huidige inrichting, *rechts* voorstel inrichting.

Figuur 3a Verworven percelen in deelgebied Voorthuizerpoort huidige inrichting (Falentijn Groot e.a., 2009)

Figuur 3b Verworven percelen in deelgebied Voorthuizerpoort toekomstige inrichting (Falentijn Groot e.a., 2009)

keerplaats aan westkant voorkomt verkeer door de EVZ), beplanting (inheems, vruchtdragend), fysieke inrichting van de waterplas en zonering van recreanten (zuidkant natuurlijk ingericht met flauwe oevers en spontane opslag, noordkant zandstrand voor recreatie).

Een andere groep studenten onderzocht of de aangekochte percelen bij de Barneveldse Beek ingezet kunnen worden voor de inrichting van de EHS in het deelgebied. Ze concluderen dat

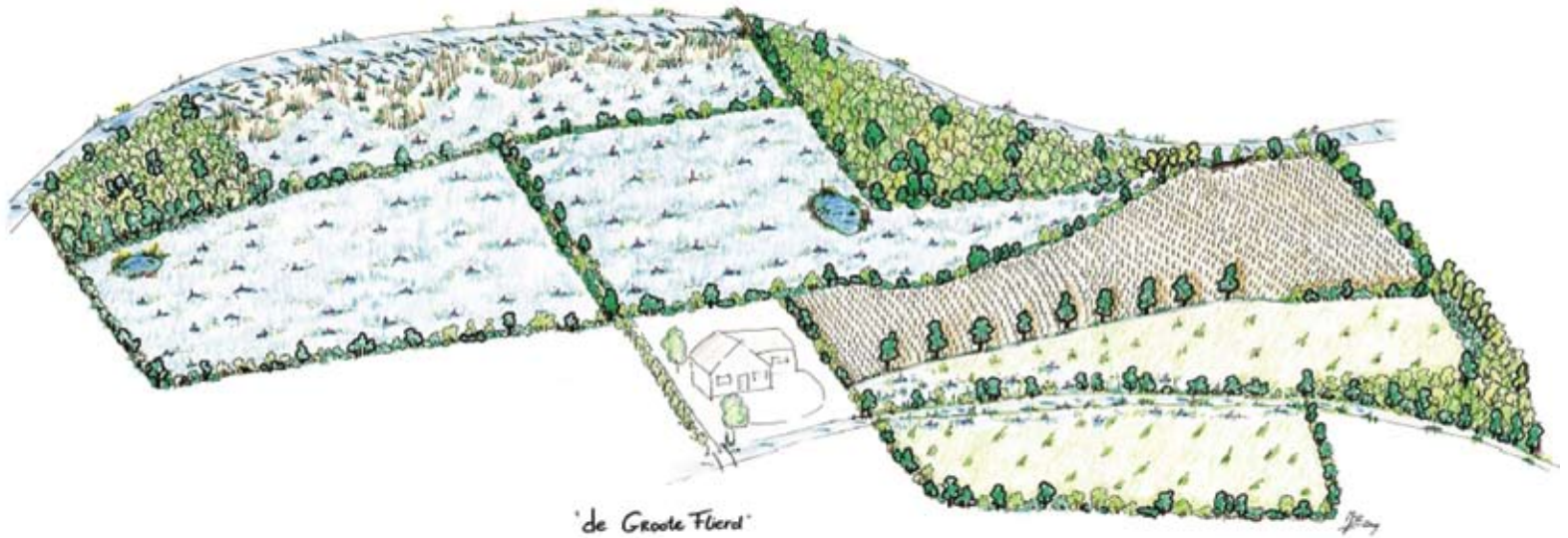
deze gronden beter uitgeruid kunnen worden tegen andere percelen, waar wel een migratiecorridor ingericht kan worden. Een derde groep heeft voor de aangekochte percelen naast de Barneveldse Beek een inrichtingsplan opgesteld dat de SVGV heeft gebruikt voor het maken van een brochure om de grond weer in de markt te zetten. Het ontwerp streeft naar een landschap met een sterker landgoedkarakter, met afwisselend graanakkers en natte graslanden die aflopen naar een vrijer stromende Barneveldse

Beek. Het landschap wordt aantrekkelijker voor recreanten en kan daarnaast economisch interessant zijn door hoogwaardige (streek) producten te produceren (zie figuur 4).

Enthousiaste studenten

Dat het project geslaagd genoemd mag worden, blijkt wel uit het feit dat enkele inrichtingsadviezen van studenten door de opdrachtgevers daadwerkelijk overgenomen zijn en dat de studenten zelf enthousiast zijn over praktijkge-

Figuur 4 Impressie van het deelgebied 'De Grootte Flierd' na inrichting (Van de Beek e.a., 2009)

richt onderwijs (zie kader 2). Studenten van Van Hall Larenstein en Helicon doen altijd al veel projecten buiten de school, maar zo groots met zoveel deelstudentenprojecten, gebeurt niet vaak. Onderwijskundig heeft dit als voordeel dat de studenten in een organisatie komen die ingesteld raakt op samenwerking met het onderwijs, dat het landschappelijke en sociale kader van de problematiek voor vervolggroepen duidelijk is en dat de opdrachtgever steeds beter in de gaten krijgt wat studenten wel en niet kunnen. Ook is het interessant te zien dat studenten in alle fasen van het gebiedsproces (visievorming, grondverwerving en inrichting) een rol kunnen spelen. Een betere regie vanuit de docenten moet er toe leiden dat studenten daadwerkelijk gaan voortbouwen op elkaars werk, want nu gebeurde het toch nog te vaak dat studenten weer helemaal opnieuw begonnen met analyseren. Het vertrouwen bij de opdrachtgever dat de studenten – onder strikte begeleiding – zorgvuldig te werk kunnen gaan, moet er in de toekomst toe leiden dat mensen uit de streek gemakkelijker benaderd kunnen worden, waardoor de sociale context van de problematiek beter meegenomen kan

worden. En hoewel de adviezen en scenario's van studenten niet altijd direct over te nemen zijn, zetten ze de opdrachtgever SVGV wel aan het denken. Studenten geven 'slow advice'. Dat wil zeggen dat ze gebiedsprocessen versterken doordat hun adviezen het aantal mogelijke oplossingen vergroot of doordat hun ideeën geïntegreerd kunnen worden in andere – grotere – plannen. Zeker als het aantal studentenprojecten groot is, krijgt de opdrachtgever een breed palet aan oplossingen om te overdenken.

In een vervolgproject zal de samenwerking met de SVGV worden voortgezet zodat ook in de toekomst de organisaties in de Gelderse Vallei kunnen profiteren van de inzet van studenten, en studenten in aanraking kunnen komen met de praktijk en het toekomstig werkveld. Want, zoals SVGV-directeur Gerard van Santen zegt: "De frisse, ongepolijste manier van kijken door studenten houdt ons ook scherp.">

*Derk Jan Stobbelaar,
derk-jan.stobbelaar@wur.nl
Jacqueline de Graaff,
jacqueline.degraaff@wur.nl*

Kader 2

Competentieontwikkeling

"Wij hebben tijdens dit project ervaren dat het gebied een grote potentie heeft. Ook zijn wij er achter gekomen, dat de functies natuur, cultuurhistorie, recreatie en water niet los van elkaar gezien kunnen worden." Zo maar een citaat uit een studentenrapport waaruit blijkt dat de uitvoering van de onderzoeken bijgedragen hebben aan de ontwikkeling van belangrijke competenties bij de studenten – waaronder integraal gebiedsplannen maken – die van belang zijn bij de toekomstige beroepsuitoefening. De studenten zelf zijn veelal enthousiast over praktijkgericht onderwijs en blijken gemotiveerd om een stapje extra te doen omdat ze "weten waar we het voor doen". Zoals een student opmerkte bij de nabespreking van zijn onderzoek: "Ik vond het een mooie opdracht, met echte mensen" en "Ik heb ontzettend veel geleerd. Ik weet nu dat ik rentmeester wil worden."

Tijdens de tweede fase van het project werd een duidelijke behoefte zichtbaar aan de ontwikkeling van communicatievaardigheden bij de studenten. In nauwe samenwerking met het Instituut voor Voorlichtingskunde (IVN) en Stichting Veldwerk Nederland (SVN) is het vak 'communicatie' ontwikkeld. Dit vak is nu een integraal onderdeel in de major van de opleiding Bos- en Natuurbeheer. Zo heeft het project invloed gehad op de vorm van het onderwijs aan Van Hall Larenstein.